

Кравчук Б. В.

Херсонський державний університет

ПІЗНЬОПРОТЕСТАНТСЬКІ ГРОМАДИ КИЇВЩИНИ ТА ХЕРСОНЩИНИ СЕРЕДИНИ ХІХ – ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ ТА ЇХ РОЛЬ В ОРГАНІЗАЦІЇ ГУМАНІТАРНОЇ ДОПОМОГИ

Агресія російських окупаційних військ проти України в 2014 році відкрила для українського суспільства та світового співтовариства унікальні можливості місцевого волонтерського та благодійницького руху. Мільйони тон гуманітарної допомоги отримали Сили оборони України, цивільні з деокупованих територій та з населених пунктів, розташованих на лінії бойового зіткнення, біженці, внутрішньо переміщенні особи, родини загиблих героїв тощо. Значну роль в благодійництві відіграють релігійні організації, які представляють весь спектр конфесійної мапи України. Християнство, іслам, юдаїзм та інші релігійні рухи не зважаючи на свою теологію та догматику беруть активну участь в створенні гуманітарних вантажів та супроводжують їх до місця призначення.

Не залишаються осторонь гуманітарних місій різні пізньопротестантські громади України, які активно долучаються до благодійних акцій та волонтерства. Одним із стовпів протестантського богослов'я є доктрина «*sola fide*» – християнин здобуває спасіння виключно через особисту віру в Ісуса Христа як Спасителя, незалежно від вчинків чи справ. Саме цю реформаційну ідею проповідував Мартін Лютер і вважав її основоположною, проте вона не призвела до відкидання протестантськими громадами справ милосердя чи благодійництва для нужденних і хворих. До того ж слова Ісуса «люби свого ближнього, як самого себе» [1] та тексти з Його Нагорної проповіді спонукали протестантів до добрих справ для ближнього «Христа ради». В цьому

полягає унікальність протестантської етики взаємовідносин з навколишнім світом.

Громади херсонських та київських пізніх протестантів середини XIX – початку XX століття не стали виключенням, а навпаки активно долучалися до організації гуманітарної допомоги. В першу чергу ця допомога була спрямована до одновірців, що підкреслювалось текстами Євангелії: «Тож тому, поки маємо час, усім робімо добро, а найбільш одновірним!»[2]. Поняття «одновірець» мало для кожного протестанта глибоке значення, бо в умовах забороненої законом духовної діяльності та постійних переслідувань доводилося згуртовуватися та покладатися на взаємодопомогу. Вступаючи в члени громади людина розуміла, що окрім задоволення релігійних потреб вона отримує певні соціальні гарантії для свого майбутнього, яке було доволі непередбачуваним.

Протестантська громада перебирала на себе функції великої родини, де «брати і сестри по вірі» мали почувати себе рідними. Дослідник пізньопротестантських рухів, професор А. Воронов, незважаючи на велику неприязнь до пізніх протестантів, яка прослідковується протягом всього тексту його статті, зазначає: «Практикується у штундистів громадська допомога своїм прозелітам із коштів, отриманих частково і зі сторони (в останні роки від Пашковців, з якими штундисти без сумніву вступають в близькі відносини)» [4].

Взаємодопомога була продиктована матеріальним становищем членів протестантських спільнот, які, під впливом релігійних догматів, прикладали багато фізичних зусиль для його покращення. Заборона на тютюнопаління та вживання алкоголю, громадський осуд лінощів та марнотратства, заохочення до фізичної праці та ведення господарства призводили до стрімкого зросту матеріального стану пізніх протестантів. Це сприяло формування надлишку, який можна було віддати тим, хто має потребу.

Відомий дослідник пізнього протестантизму, священник А. Рождественський, висвітлюючи проблему благодійництва, повідомляє: «Братерські відносини виражаються у штундистів, крім цього, і взаємною допомогою... у штундистів заведені загальні каси для підтримки своїх братів. Де немає каси, там надається допомога під час зібрань найбільш бідним членам братерства. Особливо ця допомога практикується у випадку хвороби, пожежі та інших нещастя... у штундистів після зібрання оголошують про нещастя, що сталося з братом. І деякі із братів одразу дають гроші, а інші обіцяють принести. Якщо брат арештований у в'язниці, то збирають гроші і наймають адвоката» [7].

Взаємодопомога також поширювалась на керівників громад, які перебували в ув'язненні чи засланні і потребували матеріальної та юридичної підтримки. Для їх потреб члени громади збирали фінанси та спеціальні гуманітарні вантажі, супроводжувати та передавати які вважалося почесною місією. Перебуваючи на засланні чи в ув'язненні члени громад також допомагали один одному. Один із київських протестантів Ф. Дунаєнко в автобіографії описував своє заслання так: «До Єрвану був також висланий наш брат Іван Рябошапка. Довідавшись про нас, він приніс нам до в'язниці білого хліба і винограду. Побачивши брата Рябошаку, з моїх очей полились сльози. Це були сльози радості і горя»[5]. Також взаємодопомога прослідковувалась на рівні різних протестантських громад: від духоборів і молокан до штундистів та баптистів.

Проте найвищим проявом благодійництва була організація допомоги для оточуючих, які не були одновірцями [9]. До цього членів пізньопротестантських спільнот спонукали декілька важливих факторів. По-перше, в парадигмі протестантської етики служіння людям – це служіння Богу, бо людина – це образ Божий, а Йому треба віддавати тільки найкраще з власного маєтку, врожаю та кишені [10]. Ідея богоявлення в образі людини була доволі популярна в середовищі протестантських громад і виникла не на порожньому місці, а під впливом тексту з Біблії:

«Братня любов нехай перебуває! Гостинності не забувайте, бо нею деякі, не відаючи, ангелів були вгостили»[3]. Тобто, в образі нужденного, хворого чи ув'язненого до протестанта, за його переконаннями, міг явитися сам Господь. Революціонер-народник І. Ковальський (псевдонім Г. Ємельянов) в публікації «Раціоналізм на півдні росії» зазначає: «Найвища чеснота штундистів полягає в тому, щоб нагодувати голодного, одягнути роздягнутого, приютити хворого, сховати мандрівника, одним словом, у всьому допомогти меншому брату. Хто хоче бути більшим, хай буде всім слугою (Марка 10 р. 44 в.), бо людина створена за образом та подобою Божою» [6].

По-друге, особистий приклад християнського життя і поведінки задля створення відповідного образу в очах православного оточення: «Всі місцеві спостерігачі в один голос стверджують, що штундисти відрізняються гуманністю, чесністю та тверезістю. Вони вважають за святий і неодмінний обов'язок нагодувати голодного, напоїти спраглого, одягти голого... Глибока повага до праці, що виражається між іншим в скороченні кількості святкових днів, строгий осуд ліні і любов до грамоти і знань є невід'ємною складовою приналежності (атрибуту – авт.) сектанта» [8]. Цей образ, ніби своєрідний релігійний портрет, мав відповідати текстам Святого Письма і перешкоджати активній антипротестантській пропаганді православного духовенства та світської влади, які зображали їх у вкрай негативному світлі.

По-третє, благодійницька місія була дієвим інструментом для проповіді євангельського вчення серед православного населення. Добрі справи та допомога відкривали серця людей для слухання Святого Письма. Отже, організація гуманітарної допомоги була важливою складовою релігійного життя пізньопротестантських громад Київщини та Херсонщини середини XIX – початку XX століття.

Сто п'ятдесят років потому, тобто сьогодні, пізньопротестантські громади України активно долучаються до організації гуманітарної

допомоги для мешканців Півдня, Півночі та Сходу України, які постраждали від бойових дій та до волонтерської допомоги українським військовим. Приміщення протестантських сиротинців, шкіл та садочків, домів милосердя та домів молитви, будинків для людей похилого віку та людей з обмеженими можливостями, готелів та баз відпочинку були переобладнані для потреб і проживання біженців та переміщених осіб.

Протестантські організації з різних куточків світу та України беруть участь в зборі та супроводі вантажів благодійної допомоги мешканцям деокупованої Херсонщини та міста Херсон, що постраждали від теракту на Каховські ГЕС та бойових дій. Культові споруди пізньопротестантських громад стали великими гуманітарними хабами для постраждалих, пунктами незламності для нужденних, а різні волонтерські спільноти залучені до евакуації мешканців окупованого лівобережжя Херсонщини та інших областей. Військова агресія проти України показала згуртованість нашого суспільства незалежно від релігійних чи політичних поглядів, національної чи соціальної приналежності, тому важливо зберегти, адже в цьому ключ до нашої перемоги.

Література

1. Біблія. Переклад І. Огієнка. Євангеліє від Матвія, 22 розділ, 39 вірш.
2. Біблія. Переклад І. Огієнка. Послання апостола Павла до галатів, 6 розділ, 10 вірш.
3. Біблія. Переклад І. Хоменка. Послання апостола Павла до євреїв, 13 розділ, 2 вірш.
4. Воронов А. Штундизм. Очерки религиозно-бытовой жизни в Малороссии. СПб., 1884, с.20.
5. Дунаєнко Ф. Вірний до кінця. З російської мови переклав М. Подворняк. Вінніпег – Чикаго: Накладом Християнського Видавництва «Дорога Правди», 1971, с.58

6. Емельянов Г. Рационализм на юге России. *Отечественные записки*. 1878. Т. № 3, с.208
7. Рождественський А. Южнорусский штундизм. Санкт-Петербург, 1889, с.264.
8. Русские рационалисты. Субботники, духоборцы, молокане, штундисты. *Вестник Европы*. 1881.Т. IV, июнь, с.318.
9. Центральний державний історичний архів України в м.Києві (далі – ЦДІАУ в м.Києві): Ф.442, Оп.532, Спр.202, Арк. 15-17.
10. ЦДІАУ в м.Києві: Ф.442, Оп. 832, Спр.294, Ч.ІІ, Акр.28-31.